

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Історія української культури

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЇ НА ТЕМУ:
«Літературний процес від становлення нової української літератури до сучасності»

галузь знань 07 Менеджмент та адміністрування

спеціальність 073 Менеджмент

Лекція з дисципліни «Історія української культури» для студентів спеціалізації «Менеджмент» за спеціальністю 073 Менеджмент

I с. (денна форма навчання)

Розробник: к. мистецтвознавства Падовська О.М. ©

Тема 9. Літературний процес від становлення нової української літератури до сучасності

- 1. Становлення нової української літератури в межах загальнокультурного руху від романтизму до реалізму.**
- 2. Нова художня мова літератури на межі XIX-XX ст.**
- 3. Літературний процес в Україні за умов тоталітаризму.**
- 4. Літературний процес на етапі становлення української незалежності.**

1. Становлення нової української літератури в межах загальнокультурного руху від романтизму до реалізму.

Між найвиразнішими художніми напрямками XIX ст. – романтизм і реалізм – відбулося становлення нової укр. літератури. Її початки від сер. XVII ст. виявлялися впродовж усього XVIII ст.

«Енеїда» *Котляревського* (1798 — опубліковані 1-і розділи). Шевченко назвав Котляревського батьком укр. л-ри. Перелицювання римлянина Вергілія — **травестія** (вид гумористичної поезії, близької до пародії, коли поважний зміст набуває комічної форми вираження) стало патріотичною епопеєю: народна

мова, звичаї, зброя. Водночас твір у класичних традиціях. На укр. ґрунті л-рний **класицизм** прижився як **бурлеск** (жартівливе змалювання у зниженому пародійному тоні тем і образів, про які звичайно прийнято говорити поважно, підміна високого стилю низьким), а основні його жанри — епічна поема, лірика, трагедія, комедія, — розвивалися винятково рос. л-рою. Укр. л-ра розвинула жанр **езопівської байки**, що збагатив Україну кращими сюжетами і тим прискорив появу легкого, вільнодумного жанру нац. байки. **Гулаку-Артемовському** (спр. пр. Артемовський, Петро Петрович, 1790-1865, ректор Харківського ун-ту (1841/9)) належить 1-а віршована сатирична байка «Пан та Собака» (1818). Переклав українською «Пані Твардовську» Міцкевича, перетворивши пана-шляхтича на запорожця-характерника. Творив із байки-казки байку-приказку **Левко Боровиковський** (1806-1889, поет, фольклорист). **Леонід Глібов** — вершина жанру. Байкарем був відомий романсами «*Ні, мамо, не можжна нелюба любить*»; «*Очи черные, очи страстные*; «*Помню я еще молодушкой была*» **Євген Гребінка** (1812-1848, письменник і педагог, популяризатор поезій Шевченка, учасник його викупу і видавець «Кобзаря»). Поема «**Богдан**» про Хмельницького. 1841 — Є. Гребінка видав у Петербурзі укр. мовою л-рний альманах «**Ластівка**» твори Котляревського, Шевченка, Віктора Забіли.

2. Нова художня мова літератури на межі ХІХ-ХХ ст.

Харківський осередок: **Григорій Федорович Квітка** (1778-1843) видавав 1-ий в Україні науково-л-рний журнал «Украинский вестник»; ініціював видання альманахів «Утренняя звезда» (1838), «Молодик», 1-ї збірки укр. прислів'їв та пориказок. Нова укр. художня проза: роман «**Пан Халявський**»; повісті (17 укр. мовою: повісті-оповідання «*Маруся*», «*Сердешна Оксана*», «*Перекотиполе*», «*Козир-Дівка*», «*Щира любов*»), оповідання (гумористичного характеру «*Пархімове снідання*», «*Підбріхувач*», «*На пуцання зав'язано*», «*Купований розум*»), соціально-побутова комедія.

Альманахи і збірники укр. романтизму в Харкові: «*Запорожская старина*» (1833—1838), «*Украинский сборник*» (1838-1841).

Поет-романтик **Метлинський** (Амвросій Могила, збірка «*Думки і пісні та ще децю*»).

Шевченко і Гоголь паралельні хронологічно життям і творчо, не перетнулися. Драма Гоголя: корінний українець, спадкоємець укр. барокової літературної традиції пише рос. мовою. Шевченкове: «...Ти смієшся, а я плачу». Шевченко — джерело Духу і укр. слова: утвердив самостійність народу. Вихід «*Кобзаря*», поем «*Катерина*», «*Гайдамаки*», «*Сон*», збірки «*Три літа*», ін. Художній метод Шевченка поєднав дві течії в романтизмі: прагнення самовиразу і прагнення народності. Романтики **Костомаров** — творець політичних концепцій та вчений-історик, автор історичних драм і повістей («*Укр. балади*», повість «*Сорок років*»). П. Куліш у історичному романі «*Чорна рада*» поєднав романтичний погляд на епізоди минулого з характеристикою доби 1663 на засадах принципу «етнографічної правди».

«Руська трійця». Рукописний збірник — «Син Русі» увібрав вірші руською мовою (1833); фольклорно-літературну збірку «Зоря» (1835, Писемце посвячене руському языку) не пропустила до друку цензура. Альманах «Русалка Дністровая» (Будим (Будапешт), 1837) вступне слово М. Шашкевича, збірки нар. дум і пісень з передмовою І. Вагилевича, переклади сербських пісень, 3 історичні пісні «із старих рукописів», оригінальні твори Шашкевича («Загадка», «Погоня», «Тута за милою», «Сумрак вечірній»); Вагилевича (поєми «Мадей», «Жулин і Калин»); Головацького («Два віночки»). На прохання властей Галичини і вищого греко-католицького духовенства віденська цензура конфіскувала основний тираж, а губернське управління дало розпорядження знищити 100 примірників, що потрапили до Львова, передавши лише примірник до

ун-тської бібліотеки. Переслідувань зазнали і діячі «Руської трійці».

З 1840-х рр. **реалізм** — «Нар. оповідання» та «Інститутка», з одного боку та оповідання-казки «*Кармелюк*», «*Дев'ять братів і десята сестриця Галя*» з іншого **Марко Вовчок**; **Іван Нечуй-Левицький** «*Кайдашева сім'я*» (1879) гуморески «*Не можна бабі Парасці вдержатися на селі*», «*Благословіть бабі Палажці скоропостижно вмерти*»; соціально-викривальна повість «*Микола Джеря*», роман «*Хмари*» (1874). І напрям романтичний — «*Запорожці*». Панас Мирний (1849-1920) «*Хіба ревуть воли, як ясла повні?*» (1880), «*Повія*» (1883). Стильове співіснування зумовлене відкладанням друку творів на десятки років. Так, 1-й реалістичний роман-хроніка «*Люборацькі*» **Свидницького** (Анатолій, 1834-1871) а також його поезії опубліковані 15 літ по смерті автора заходами Франка у журналі «*Зоря*» (1886, за життя побачив світ один вірш «*Горлиця*»). Свидницький відомий як поет-пісняр «*Україно, мати наша*»; «*В полі доля стояла*»; «*Вже більш літ двісті*», а також етнограф, фольклорист: «*Відьми, чарівниці й опирі, чи то ж примхи і примхливі оповідання люду українського*», «*Великдень у подолян*».

Поети **Степан Руданський**, **Леонід Глібов**, прозаїк **Олександр Стороженко**, твори **Кониського** (Олександр, 1836-1900) біографічна праця «*Тарас Шевченко-Грушівський*», нар. оповідання), публіцистика **Грінченка** (Борис, 1863-1910) «*Листи з Наддніпрянської України*».

Іван Франко з одного боку реалізм: «*Борислав сміється*», «*Свинська конституція*», «*Воа constrictor*», «*Ріпник*», з другого боку «*Захар Беркут*», «*Сойчине крило*». Тематично барвиста й лірика: «*З вершин і низин*», «*Зів'яле листя*», «*Мій ізмарагд*». Його «*Галицькі образки*» — приклад експерименту: введення оповідних форм у поезію. Різноманітного спрямування поеми: сатиричні «*Лис Микита*», соціально-побутові — «*Панські жарти*»,

філософські — *«Смерть Каїна»*, *«Іван Вишенський»*, *«Мойсей»*. Твори політичної лірики — *«Вічний революціонер»*, *«Каменярі»*, *«Товаришам із тюрми»*. У 1890-х драматичні твори: *«Учитель»*, *«Сон князя Святослава»*, *«Будка ч.27»*, *«Кам'яна душа»*, соціальна драма *«Украдене щастя»* (1894). Франко — найвідоміший в укр. літературі перекладач з усіх європейських мов. Він збирав і глибоко вивчав нар. творчість. Його праці з історії і теорії літератури прислужилися до розвитку укр. літературознавства: *«Література, її завдання і найважливіші ціхи»*, *«Нариси історії укр.-руської літератури до 1890 р.»*, *«Із секретів поетичної творчості»*, праці про творчість Т. Шевченка та ін. М. Грушевський спільно з Франком заснував *«Літературно-науковий вісник»* (1898), що згуртував кращі укр. літературні сили. Він був одним з організаторів *«Укр. видавничої спілки»* (1899) і *«Тов-ва прихильників укр. науки, літератури і штуки»* (1904).

Леся Українка універсальна: поезія — *«Contra spem spero»*. Більше 20 драматичних творів *«Касандра»*, *«Іфігенія в Тавриді»*, *«Орґія»*, драма-феєрія *«Лісова пісня»*.

Розвиток соціально-психологічної школи межі ХІХ-ХХ ст. *Ольга Кобилянська*: твори малої прози *«Природа»*, *«Некультурна»*, *«До світла»*, повість *«Земля»*. *Олена Пчілка* *«Товаришки»*, *Наталя Кобринська*; *Уляна Кравченко* (1860-+1947). Покутська трійця — *Лесь Мартович*, *Марко Черемшина*, *Василь Стефаник*. *Михайло Коцюбинський* «укр. імпресіоніст» *«Фатаморгана»*; *«Тіні забутих предків»*, натуралістичний стиль *Володимир Винниченко* *«Записки кирпатого Мефістофеля»*; *«Сонячна машина»*.

Модерн *Гната Хоткевича*, *Михайла Яцківа*, *Грицька Григоренка*; альманах віршів *Миколи Вороного* (1903), науково-критичні розвідки *Михайла Драгоманова* *«Література російська, великоруська, українська і*

галицька» (1873), «Листи на Наддніпрянську Україну» (1893), статті **Василя Щурата** (1896/7), письменники «Молодої Музи» **Остан Луцький**, **Остан Грицай**, «Української хати»; неокласиків, інтелектуальних романістів 1920-х, експерименти еміграції 1940-х, «Празької школи», Нью-Йоркської групи (кін. 1950/60-х). **Богдан-Ігор Антонич**: збірки «Три персні», «Книга Лева».

3. Літературний процес в Україні за умов тоталітаризму.

Злет нац. к-ри у ХХ ст. пов'язаний із розвитком *вільної літератури та публіцистичної думки*. Публіцистичність, громадянська заангажованість типові для української художньої культури ХХ ст. На творчість укр. літераторів на поч.. ХХ ст. помітний вплив мав європейський і, частково, рос. модернізм із його установкою на «чисте мистецтво». Поєднувався з пієтетом до *лівих політичних ідей*. Відразу після революції (1918/21) літературні об'єднання, художні збірники й альманахи: «**Мистецтво**», «**Літературно-критичний альманах**», «**Гроно**», «**Червоний вінок**», «**Шляхи мистецтва**». Харківські «пролетарські письменники» — **Хвильовий** (Микола, 1893-1933), ініціатор створення ВАПЛІТЕ (Вільна Академія Пролетарської Літератури, 1925/8), памфлети «*Камо грядеши?*» (1925); «*Думки проти течії*» (1926); «*Україна чи Малоросія*», проза «*Санаторійна зона*»; «*Сині етюди*»; «*Вальдшнепи*», **Сосюра** (Володимир, 1898-1965) збірки «*Золоті шуліки*», «*Дніпрельстан*», «*Ластівки на сонці*», поеми «*Червона зима*», «*Третя рота*», «*Мазепа*», Шевченківська премія (1963); **Майк Йогансен** (1895-1937) зачинатель жанру пригодницької та химерної прози, ВАПЛІТЕ; збірки поезій «*Д'горі*»; оповідання «*Подорож людини під кепом*»; роман «*Пригоди Мак-Лестона*»; повість «*Подорож ученого д-ра Леонардо і його майбутньої коханки Альчести у Слобожанську Швейцарію*». Письменницькі організації «**Плуг**» (1922-32); «**Гарт**» **Василь**

Еллан-Блакитний прокомуністична збірка «*Удари молота і серця*». З початком «українізації» виходили літературні місячники «*Червоний шлях*», «*Життя і Революція*». Проросійськи налаштовані **Всеукр. Спілка Пролетарських письменників** та «*Молодняк*» увійшли в московське об'єднання — Всесоюзне Об'єднання Асоціацій Пролетарських Письменників (**ВОАПП**).

Класичні принципи літературної традиції розвивали **неокласики**. Поезії та переклади з європейських мов *Миколи Зерова*, *Максима Рильського*. «Батько повіз і віддав мене у Зіньківську міську двокласну школу. Отут мені й повернути б було на «неокласицизм», бо вчилися ми разом із М.К.Зеровим. Так я не схотів. Самі ж знаєте, неокласиком бути – силу треба терпіння. Читай Горація, Вергілія, Овідія та інших Гомерів. А бути сучасним письменником – значно легше. Нічого собі не читаєш, тільки пишеш. І всі задоволені. Так що наші з М.К.Зеровим стежки розійшлися. Він – на Рим, я на – Шенгерієвку.» Писав *Остан Вишня* (Павло Губенко).

Неосимволісти *Дмитро Загул*, *Євген Плужник* творили музику революційної епохи. *Павло Тичина* збірка «*Сонячні кларнети*». Українські панфутуристи *Гео Шкурупій*, *Микола Бажан*, *Юрій Яновський* — роман «*Вершники*».

З утвердженням у СРСР після розгрому вільних літературно-мистецьких угруповань єдиної й обов'язкової **програми соціалістичного реалізму**, яка ставила за мету «перекувати» традиційну людину в дусі комуністичного ідеалу, надовго запановує одноманітність. Репресовані або примушені присвятити себе академічним заняттям. Стверджуються фігури на зразок *Олександра Корнійчука*.

Українці на чужині *Олег Ольжич* (пс.Олега Олександровича Кандиби, 1907-1944) збірки «*Рінь*», «*Вежі*», «*Підзамчя*», видатні праці з археології,

Олена Теліза (1907-1942) редактор газети «Літаври» в Києві (1941), поезії «*Душа на сторожі*», оповідання «*Або-або*».

Повоєнні репресії: «укр. націоналізм». Вірш «Любіть Україну» В. Сосюри ганяють (1951). Молодша генерація – *Олесь Гончар, Андрій Малишко, Михайло Стельмах*. Роман О. Гончара "*Собор*"(1968).

Під час хрущовської відлиги (кін.1950-х) О. Корнійчук закликав опублікувати «Б-ку великих 20-х» для популяризації творів Блакитного, Куліша. *Василь Симоненко, Євген Сверстюк, Іван Світличний, Іван Драч, Микола Вінграновський, Дмитро Павличко. Самвидав* — (рос. «саміздат») один із виявів опору: підпільні «захаяльні» листівки, брошури, книжки й періодичні видання, що з'являлися в СРСР поза цензурою мовами народів СРСР. Вони реалізовувалися різним способом: переписуванням від руки, розмноженням на шапірографі чи ручних ротаторах, на друкарській машинці та передавалися з рук у руки, через однодумців, поштою, підкидуванням. То були філософські та суспільно-політичні твори, дослідження з мистецтвознавства, переклади недозволених в СРСР творів, вірші, відгуки на актуальні події: інформування про утиски влади, протести, записи допитів, судових процесів. Саме в цьому останньому: негайному інформуванні шляхом публікації листівок і документів, — вбачалося основне завдання. Серійні видання: загальносоюзна «*Хроніка тєкущїх собитїй*» (з 1968) та з суто укр. справами «*Укр. Вісник*» (з січня 1970: всього 8 випусків до 1974). Найважливішим текстом укр. «С» був трактат *Івана Дзюби* (*1931) «*Інтернаціоналізм чи русифікація?*» у формі протесту-листа до ЦК КПУ (до Петра Шелеста, грудень 1965); збірник матеріалів *В'ячеслава Чорновола* «*Лихо з розуму*»; *Валентина Мороза* «*Заповідник ім. Берії*». Твори Є. Сверстюка, *Михайла Осадчого, Василя Голобородька, Ігоря Калинця, Василя Стуса* «*Зимові дерева*» (Бельгія, 1970), *Миколи Холодного*.

Більшість із «С» було одержано за кордоном, передруковано у видавництвах «Сучасність» (з 1965), «Смолоскип» разом із Першою укр. друкарнею у Франції (з 1967). Деякі речі видані в англ. та фр. перекладі. До явища «С» можна долучити й періодичні видання 1989/90 рр., і теперішні видання студентів, мистецьких гуртків, андеграунду.

Дучимінська Ольга з Вірою Лебедовою (Костянтиною Малицькою), Н. Кобринською видають для галичанок «*Жіночі бібліотеки*» (1912). Дучимінська працювала в журналі «*Жіноча доля*», дописувала до видань. З приходом большевиків (1939) працює в етнографічному музеї, пильнувала, щоб експонати не вивезли в СРСР. Німецьку окупацію пережила у Львові. Повість «*Емі*» (1945). Вбивство більшовиками *Ярослава Галана* (24.10.1949) стало приводом до репресій проти укр. інтелігенції. Арешт Ольги 23.11.1949, вилучили рукописи і три збірки її прози: «*Бідна Таня*», «*Жіноче царство*», «*Книга життя*». В тюрмі в одиночній камері, допити, тортури. Військовим судом засуджена на 25 років на засланні (1951). На неї впали нари («хтось» підрізав опори) і тяжко скалічили. Лікарня, мала вогка камера, де клеїла книги. Після смерті Сталіна скорочено їй термін. Митарства на волі (19.12.1958): ніде не прописують. В Івано-Франківську з приятелькою з таборів Мирославою Антонович відзначила своє 100-річчя. Напередодні ювілею влаштували трус в їх домі і вилучили все, навіть розпочаті і незакінчені твори. У 100-літній ювілей згадали: стаття «Вишня на подвір'ї» в «Літературній Україні»; у журналі «Жовтень» (+24.09.1988).

Ліна Костенко “*Мандрівки серця*”. *Василь Симоненко* (1935-1963) “*Тиша і грім*”, “*Земне тяжіння*”, “*Лебеді материнства*”, Вінграновський “*Атомні прелюди*”, проза *Євгена Гуцала* (1937-1995), *Валерія Шевчука* (р.н. 1939), перші літературно-критичні статті *Івана Світличного* (1929-1993), *Є. Сверстюка* “*Собор у риштованні*”; “*Іван Котляревський сміється*”; вірші

Миколи Воробйова, Віктора Кордуна, Станіслава Вишенського, Михайла Саченка, Василя Голобородька, Валентини Отрощенко, Олега Лишеги, Василя Рубана, Григорія Чубая. В умовах переслідувань в к-ру прийшли *Ігор Калинець та Ірина Стасів-Калинець.* Видання політв'язнів *Миколи Руденка, Валерія Марченка.* За *Миколою Рябчуком* тривала сувора зима з маланчуківським гнітом. Громили «Собор» Гончара, таврували ідейну розпливчатість поеми «Дорога» *Бориса Олійника*, окремі матеріали журналу «Дніпро» (редактор *Юрій Мушкетик*).

Серед літературних об'єднань діаспори ініційована Є.Маланюком письменницька організація «Мистецький укр. рух» (МУР, Німеччина, 1945/9), а також письменники нової хвилі еміграції Леонід Полтава, Олег Зуєвський, Леонід Лиман. «Нью-Йоркська група» укр. поетів Емма Андієвська, Б.Бойчук, П.Килина, Б.Рубчак, Ю.Тарнавський. Представники групи популяризували укр. к-ру в світі. Серед них *Віра Вовк* (спр.пр.В.Селянська). Як поетка і письменниця малих форм: «Легенди» (1954), «Казки» (1955), «Духи й дєрвіші» (1956), «Вітражі» (1961), «Святий гай» (1983), «Карнавал» (1986). Перекладала укр. мовою зі світової і з української на португальську, німецьку. Жила в Бразилії, в Ріо-де-Жанейро. «Антологію укр. літератури» впорядкувала і спорядила передмовою (1959). В ній все від фольклору, літописів, «Слова...», і до Антонича, Бажана, Хвильового, Косинки, Сосюри, Свідзінського, Яновського, Плужника. Наступна збірка — «Соняшник» — присвячена новітній поезії України. В.Симоненко, Л.Костенко, Д.Павличко, І.Драч, В.Підпалий, М.Вінграновський, Б.Олійник, В.Лучук, Р.Лубківський, Ів.Гнатюк, Є.Гуцало, Ірина Жилєнко, Світлана Йовєнко, В.Кордун, М.Воробйов, Н.Кир'ян, Валерій Ілля (1966). Збірки прози 1972 р. включають малу прозу В.Стефаніка, Марка Черемшини, М.Коцюбинського, Б.Лепкого,

В.Винниченка, О.Довженка, Г.Косинки, Ю.Яновського, Григора Тютюнника, Є.Концевича, В.Захарченка, Валерія Шевчука, Романа Іваничука, В.Дрозда. Винничук назвав Віктора Петрова-Домонтовича, Юрія Косача, Ігора Костецького, Майка Йогансена, Михайла Івченка, Наталену Королеву.

Жанр історичного роману: *Роман Іваничук*, Ю. Мушкетик, *Роман Федорів*, *Павло Загребельний*. Сучасники – *Анатолій Дімаров*. У 1970-х Львів – *Віктор Морозов*.

4. Літературний процес на етапі становлення української незалежності.

Багато з названих письменників працювали і в 1990-х. Наступ російськомовного популярного шумовиння в жанрах фантастики (Генрі Лайон Олді — далеко в світі відомий цей чужинецький покруч — колективне псевдо письменників Д.Громова та О.Ладижинського), детективу, фантастики, любовно-авантюрного роману (Сімона Вілар — Н.Гавриленко). Можна ще назвати А.Валентінова, М. та С.Дяченків. Марія Матіос, Ю.Андрухович ледь відгортають завісу мовчанки. Представники **магічного реалізму** — як правило письменники, що залюблені в читання — Валерій Шевчук і *Юрій Винничук*.

На сьогоднішній день укр. л-ра переживає чи не найбільший занепад серед усіх к-рних галузей. Протягом останніх років умови творчої свободи значно розширили стильові і тематичні межі у театральному мистецтві й виконавсько-концертній діяльності, пошуки найефективніших організаційно-творчих і економічних структур, утвердилася творча самостійність художніх колективів. З'явилися перші спроби організації недержавних театрів та концертних груп. Помітно розширилася мережа державних театрів, переважно за рахунок надання бюджетного статусу нововиниклим театрам-

студіям.

Літературні премії Міжнародна ім. Богдана Лепкого (у 2003 нагороджений поет Остап Лапський з Варшави, родом із Полісся); Національна премія ім. Т.Шевченка. Громадська організація Українська асоціація недержавних видавництв (УАНВ) оформилася юридично 17.06.1994. Серед ініціаторів Юрій Прилюк, ген. директор вид-ва гуманітарної літератури «Абрис» — перший президент Асоціації. Нині його наступник Олександр Афонін. Від 1996 р. Укр. асоціація видавців. Від 2000 р. — Укр. асоціація видавців та книгорозповсюджувачів (УАВК). Працює в галузі створення законодавчо-нормативного поля, правового забезпечення книговидавничої справи. Зараз суб'єкти видавничої справи до 2015 р. звільнені від сплати ПДВ та податку на прибуток. З участю Асоціації організовані чотири національні книжкові форуми. У жовтні 2008 р. УАВК стала членом Міжнародної асоціації видавців. Щоквартальник альманах сучасної укр. літератури «Нова проза»; журнал «Четверг», «Ї», «Кур'єр Кривбасу».

Рекомендована література

Основна:

1. Історія української культури / за ред. І. Крип'якевича. — Київ : Либідь, 1994.
2. Історія української культури. Кредитно-модульний курс навч. посіб./ О. М. Цапко, Л. М. Дубчак, А. І. Піскарьова, Т. В. Гороховська, П. С. Прибутко. — Київ : КНТ: Дакор. — 2010. — 176 с.
3. Історія української та зарубіжної культури : навч. посіб. / за ред. С. М. Клапчука, В. Ф. Остафійчука. — Київ : Вища школа. Знання, 1999. — С. 7–20.
4. Курс лекцій з української та зарубіжної культури : навч. посіб. / за ред. Цюбова Л. В. — Львів: Львівська політехніка, 1997. — С. 4–20.
5. Попович М. В. Нариси історії культури України. — Київ : АртЕк, 1998. — 727 с.

6. Семчишин М. Тисяча років української культури. – Київ, 1993

Допоміжна:

1. ДеКАленДар : перелік визначних дат історії та культури України / упоряд. Олена Падовська. - Львів : Сполом, 2010. - 366 с.
2. Золота підкова Лева : путівник / уклад. Наталя Недашківська, Олена Падовська, Наталя Космолінська, Юрій Охріменко. - [Б. м, б. р.]. - 63 с.
3. Культурологічні тексти : хрестоматія в 2 кн. / уклад. Шлемкевич Світлана, Падовська Олена. - Львів, 2008. - 356 с.
4. Охріменко Ю. М. Традиційна українська кухня як складова національної ідентичності в “Енеїді” Івана Котляревського / Ю. М. Охріменко, О. М. Падовська // Феномен людини. Здоровий спосіб життя: зб. наук. ст. – Львів, 2013. – Вип. 22. – С. 50 – 53.
5. Падовська О. За межею: доля українських пам'яток на території сучасної Польщі / Олена Падовська // Матеріали VI краєзнавчої конференції "Історичні пам'ятки Галичини". – Львів, 2016. – С. 139–146.
6. Падовська О. По Дунаю до витоків української душі : [передмова] / Олена Падовська // Блажко Л. Дунай у піснях українського народу : науково-популярний нарис / Любомира Блажко, Богдан Гурман. - Львів : Сполом, 2018. - С. 3-6.
7. Падовська О. Традиції виховання духу й тіла в Україні (за твором “Поучення” Володимира Мономаха) / О. Падовська, М. Чорненька // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 3. – С. 200 – 203.
8. Падовська О. М. Малковичі в контексті проблеми збереження пам'яті у депортованих українців // Україна та Польща у вимірі незалежності (1918–2008 рр.) : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Л., 2008. – С. 42–44.
9. Падовська О. Використання образу: зарис про стан національних символів та еталонів культури в Україні / Олена Падовська // Українські національні односторонства: становлення і розвиток. – Л., 2003. – С. 59–60.
10. Сухораба І. Фізичне виховання запорізьких козаків у творах Дмитра Яворницького / Ілля Сухораба, Олена Падовська // День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студент. наук. конф. - Львів, 2018. - С. 28-30.

11. Padovska O. Principles of National Sanitation and Physical Education in the Works of Osypa Zaklynska / Padovska Olena // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science Culture and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 129.